

**ICHKI ISHLAR ORGANLARI HUDUDIY BO‘LINMALARI
RAHBARLARINING XALQ DEPUTATLARI KENGASHLARIGA HISOBOT
BERISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI**

Orazbaev Janabay Jalgasbay uli

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlari tomonidan xalq deputatlari mahalliy Kengashlariga hisobotlar taqdim etish va uni amalga oshirishning konstitutsiyaviy hamda sohaviy qonunchilik asoslari har tomonlama tahlil etilgan. “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonunning 9 va 13¹-moddalari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5005-son Farmoni normalari hamda mahalliy vakillik organlarining deputatlik nazorati mexanizmlari ilmiy-amaliy nuqtai nazardan yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *xalq deputatlari Kengashlari, ichki ishlar organlari, hududiy bo‘linmalar rahbarlari, hisobot berish tartibi, parlament va jamoatchilik nazorati, qonuniylik tamoyili, huquqbuzarliklar profilaktikasi.*

O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan barcha sohalardagi islohotlarning tub negizi, shubhasiz, mamlakatimizda ushbu islohotlar uchun mustahkam huquqiy asoslarning yaratilganligi bilan ahamiyatli ekanligi ma’lum. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, uning asosida qabul qilingan konstitutsiyaviy qonunlar, kodekslar, Oliy Majlis tomonidan belgilangan tartibda qabul qilingan qonunlar va boshqa qonunosti hujjatlarining barchasi davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining faoliyat tartibi hamda uning asosiy yo‘nalishlarini, mazkur davlat organlari va tashkilotlarining mas’ul hamda mansabdor shaxslari o‘z vakolatlari doirasida bajaradigan xizmat vazifalarini sidqidildan, o‘z vaqtida va lozim darajada bajarishi shartligini belgilab beradi.

Ushbu jarayonlarda davlat hokimiyati vakillik organlari, mahalliy o‘zini o‘zi boshqarish organlari hamda fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari tomonidan amalga oshiriladigan parlament va jamoatchilik nazoratini to‘laqonli tarzda yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan, boshqa turdagi davlat organlari, vazirliklar va idoralar qatori xalq deputatlari Kengashlarida Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini eshitishning huquqiy asoslarini har tomonlama huquqiy tahlil qilish hamda uning kelgusida mazkur sohaga qo‘llanilish istiqbollari prognozlashtirish mumkin.

Eng avvalo, ushbu hisobotlarni taqdim etish bo‘yicha asosiy huquqiy hujjat sifatida O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining muayyan qoida va normalarini ko‘rib chiqamiz [1]. 1992-yilning 8-dekabrda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida asosiy tamoyillar sifatida davlat suvereniteti, Konstitutsiya va qonunlarning ustunligi, inson, uning huquqlari va qonuniy manfaatlarining qonun oldida tengligi hamda ularning huquqiy

jihtadan teng himoya qilinishi mustahkamlab qo‘yilishi asnosida davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari o‘rtasidagi vakolatlar taqsimoti, ular o‘rtasidagi o‘zaro tiyib turish, biron-bir davlat hokimiyati va boshqaruvi organining o‘z vakolatlari doirasidagi mavqeyi boshqa davlat organlariga nisbatan ustun turmasligi — bir so‘z bilan aytganda, davlatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatlari o‘rtasidagi manfaatlar muvozanatini ta‘minlash kabi muhim masala Konstitutsiya hamda uning asosida qabul qilingan boshqa qonun va qonunosti hujjatlarida to‘liq mazmunda o‘z ifodasini topdi. Shu bilan birgalikda, davlat va jamiyat rivojlanishining bugungi bosqichida tegishli sohalarga oid qonunlarning aniq va bir xilda ijro etilishi ustidan samarali nazoratni amalga oshiradigan prokuratura organlarining prokurorlik nazorati bilan bir qatorda, ayni vaqtda “parlament nazorati”, “jamoatchilik nazorati” kabi yangi huquqiy tushunchalar aks ettirilgan tegishli o‘zgartish va qo‘shimchalar Asosiy Qonunimizga kiritildi. Buning natijasida tegishli sohaviy qonun hujjatlarini ijro etishning faqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan olib boriladigan “majburiy” shakligina emas, balki bevosita davlat hokimiyati organlarining o‘zaro bir-biriga nisbatan, shuningdek, fuqarolik jamiyati institutlari tomonidan olib boriladigan nazorat usullari ham joriy etildi. Bunga misol sifatida davlat hokimiyatining vakillik organlari tuzilmasidagi xalq deputatlari Kengashlariga ichki ishlar organlari tomonidan hisob berish tartibining joriy etilganligini keltirib o‘tishimiz mumkin.

Konstitutsiya normalarida aks ettirilganidek, bunday nazorat turini mazmunan parlament va jamoatchilik nazoratining quyi bo‘g‘inlardagi ko‘rinishi sifatida ham e‘tirof etish mumkin. Masalan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 32-moddasida fuqarolarning siyosiy huquqlari haqida so‘z yuritilgan bo‘lib, unga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasining fuqarolari jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda bevosita hamda o‘z vakillari orqali ishtirok etish huquqiga egadirlar. Bunday ishtirok etish o‘zini o‘zi boshqarish, referendumlar o‘tkazish va davlat organlarini demokratik tarzda tashkil etish, shuningdek davlat organlarining faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini rivojlantirish va takomillashtirish yo‘li bilan amalga oshiriladi [2].

Zero, xalq deputatlari Kengashlari tomonidan muayyan hududiy ichki ishlar organlari faoliyatiga baho berishda, avvalo, ushbu huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatiga tegishli hududdagi jamoatchilik nazorati subyektlari tomonidan berilgan tavsifga ham tayaniladi. Sababi, bugungi kundagi huquqni qo‘llash va tegishli sohaviy qonunchilik hujjatlari ijrosi amaliyoti shuni ko‘rsatmoqdaki, ko‘chalar va jamoat joylarida jamoat tartibini saqlash, huquqbuzarliklar profilaktikasini ta‘minlashda jinoyat va hodisalarni sodir etilgan joyi hamda vaqti bo‘yicha tahlil qilib borish amaliyoti yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmaganligi tufayli, ichki ishlar organlari hududiy bo‘linmalari tomonidan mavjud kuch va vositalarni jalb etish hamda joylashtirish yuzasidan yillik reja va kunlik qarorlar qolip (shablon) shaklida ishlab chiqilmoqda; patrul-post xizmati naryadlarini asosan bozorlar, markaziy xiyobonlar va transport (avto, temir yo‘l va metro) bekatlariga jalb etish bilan cheklanib, ularni tumanning ko‘p jinoyat sodir etilayotgan hududlari va yo‘nalishlariga biriktirish e‘tibordan chetda

qolmoqda. Bundan tashqari, profilaktika inspektorlari tomonidan o‘z vakolati doirasida ko‘rib chiqilgan ma‘muriy huquqbuzarliklar to‘g‘risidagi ishlar bo‘yicha ularning sabablari va sodir etilishiga imkon berayotgan shart-sharoitlarni aniqlash hamda bartaraf etish yuzasidan tegishli organ, korxona, muassasa, tashkilot va jamoatchilik tuzilmalariga taqdimnomalar kiritilmay qolmoqda.

Shu bilan birgalikda, amaliyotda maxsus va tezkor-profilaktik tadbirlar rejalarining ayrimlari o‘z huquqiy asoslari va aniq qo‘llash mexanizmiga ega emasligi, ichki ishlar organlari faoliyatida maxsus profilaktik tadbirlarni ishlab chiqish asoslari va tartibi alohida normativ-huquqiy hujjat bilan belgilanmaganligi huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasini samarali amalga oshirish imkonini bermaydi.

Jamoatchilik nazoratidan tashqari, “parlament nazorati” tushunchasi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga muvofiq O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining birgalikdagi vakolatlaridan biri sifatida ham keltirilgan bo‘lib, unga ko‘ra qonun chiqaruvchi hokimiyatning ushbu yuqori ikki palatasi hamkorlikda parlament nazoratini amalga oshirishi nazarda tutilgan.

Shu nuqtai nazardan, Konstitutsiyada berilgan vakolatlar doirasida davlat hokimiyati vakillik tuzilmasining quyi bo‘g‘inlari sifatida xalq deputatlari Kengashlari ham o‘z hududlarida tegishli vakolatlarni, xususan, Ichki ishlar vazirligining hududiy organlari rahbarlarining hisobotlarini eshitishni bevosita vakillik nazorati turlaridan biri sifatida amalga oshirishi qonuniy tarzda mustahkamlab qo‘yilgan.

Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Asosiy Qonunida xalq deputatlari Kengashlari oldida tegishli ijro etuvchi hokimiyat organlarining hisob berish tartibining Konstitutsiya darajasida belgilanganligi sohaviy qonunlarda ham ijro tuzilmasining faoliyati yuzasidan tegishli vakillik organlariga uning mas‘ul va mansabdor shaxslari hisobotlarini muntazam taqdim etib borish zarurligini belgilab beradi.

Shu bilan birga, ijro hokimiyati organlarining hisobotlarini eshitishning konstitutsiyaviy normalari respublika darajasidagi hisobotlarni eshitish va ko‘rib chiqish shaklida Asosiy Qonunimizda belgilab berilgan bo‘lib, xususan, Konstitutsiyaga ko‘ra O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining birgalikdagi vakolatlariga O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokurorining, O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvi raisining hisobotlarini eshitish (12-band), O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining taqdimiga binoan O‘zbekiston Respublikasi Bosh vaziri nomzodini ko‘rib chiqish va tasdiqlash, shuningdek mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining dolzarb masalalari yuzasidan Bosh vazirning hisobotlarini eshitish va muhokama qilish hamda O‘zbekiston Respublikasi Hisob palatasining hisobotini ko‘rib chiqish, viloyat, tuman va shahar hokimi tegishli xalq deputatlari Kengashiga viloyat, tuman, shahar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining eng muhim masalalari yuzasidan hisobotlar taqdim etishi kabi normalar xalq deputatlari Kengashlarida mahalliy ijro etuvchi organlarning rahbar va mas‘ul xodimlari hisobotlarini eshitish hamda ularni muhokama qilishning tayanch huquqiy qoidalari sifatida namoyon bo‘ladi.

Shuningdek, xalq deputatlari Kengashlariga Ichki ishlar vazirligining hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini taqdim etish Konstitutsiya asosida qabul qilingan sohaviy qonunlarda ham nazarda tutilgan.

Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonunining 9-moddasida Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining xalq deputatlari Kengashlaridagi hisobotlarini eshitishning qonuniyligini ifodalovchi asosiy qoida nazarda tutilgan bo‘lib, unga ko‘ra ichki ishlar organlari o‘z faoliyatini ochiq va shaffof tarzda, davlat organlari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, boshqa tashkilotlar va fuqarolar, shuningdek ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikda amalga oshiradi, deb belgilab qo‘yilgan.

Mazkur moddaga muvofiq, jismoniy va yuridik shaxslar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ichki ishlar organlarining faoliyati to‘g‘risida, shuningdek jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari hamda qonuniy manfaatlariga bevosita taalluqli bo‘lgan ishonchli axborotni olish huquqiga ega, foydalanilishi qonun bilan cheklangan axborot bundan mustasno [3].

Ichki ishlar organlari “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunida [4] belgilangan tartibda o‘z faoliyati to‘g‘risidagi axborotdan foydalanilishini ta‘minlaydi.

Darhaqiqat, mamlakatimizda olib borilayotgan barcha sohalardagi davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatiga oid islohotlar, avvalo, barcha turdagi davlat organlarining fuqarolar huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishning samarali mexanizmlarini yaratishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir. Bu borada huquqni muhofaza qiluvchi organlar, xususan, ichki ishlar organlarining faoliyati alohida o‘rin tutadi.

Zero, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek, “Ayni vaqtda hozirgi murakkab zamon tinch-osoyishta hayotimizni asrash va mustahkamlash, xalqimizning kafolatlangan xavfsizligini ta’minlash masalasini yanada dolzarb qilib qo‘ymoqda. Shu maqsadda biz hozirgi vaqtda Ichki ishlar vazirligi tizimini ijobiy tomonga tubdan o‘zgartirish choralari ko‘rmoqdamiz” [5].

Albatta, har qanday davlat-huquqiy munosabatlar, xususan, ushbu turdagi yuridik munosabatlar ham belgilangan qonun talablari va tamoyillari asosida olib borilishi muhim ahamiyatga ega.

Xususan, xalq deputatlari Kengashlari faoliyatining muhim yo‘nalishi sifatida Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini eshitishda qonuniylikning ta’minlanishi ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shu bois, mahalliy Kengashlar faoliyatida qonuniylik tamoyilini ta’minlash qator talablarga javob berishni nazarda tutadi, ularning asosiylari quyidagilardan iborat:

Birinchidan, Konstitutsiya va qonunlar bilan belgilab berilgan vakolatlarga amal qilish. Har bir Kengash qonunlar bilan belgilangan masalalarnigina hal etishi mumkin.

Ikkinchidan, masalalarni hal etishning belgilangan protsessual tartibiga amal qilish.

Uchinchidan, qabul qilinayotgan hujjatlarga nisbatan qonunchilik talablariga rioya etish — Kengash faqat o‘ziga berilgan huquqlar doirasidagina hujjatlar qabul qilishi mumkin. Kengashning qarori o‘z mazmuniga ko‘ra qonunlarga va yuqori organlarning hujjatlariga muvofiq bo‘lishi shart. Qaror qonunlarda nazarda tutilgan tartibda va shaklda qabul qilinadi [6].

Yuqorida qayd etilgan “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonunning 13¹-moddasida O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesi, xalq deputatlari Kengashlari oldida hisobdorligi belgilab berilgan bo‘lib, unga muvofiq Qoraqalpog‘iston Respublikasi ichki ishlar vaziri, Toshkent shahar ichki ishlar bosh boshqarmasi va viloyatlar ichki ishlar boshqarmalarining boshliqlari har chorakda tegishli ravishda Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesiga, xalq deputatlari viloyatlar va Toshkent shahar Kengashlariga huquqbuzarliklarning oldini olish va ularning profilaktikasi holati to‘g‘risida hisobot taqdim etadi.

Tuman (shahar) ichki ishlar boshqarmalarining (bo‘limlarining) boshliqlari har chorakda va ularning yoshlar masalalari bo‘yicha o‘rinbosarlari — huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘limlari (bo‘linmalari) boshliqlari har oyda xalq deputatlari tuman (shahar) Kengashlariga huquqbuzarliklarning oldini olish va ularning profilaktikasi holati to‘g‘risida hisobotlar taqdim etadi.

O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini eshitishga tegishli hududda joylashgan boshqa davlat organlarining, fuqarolar o‘zini o‘zi boshqarish organlarining, korxonalarning, muassasalarning, tashkilotlarning, shuningdek nodavlat notijorat tashkilotlarining, siyosiy partiyalarning, ommaviy axborot vositalarining vakillari va boshqa shaxslar taklif etilishi mumkin.

Zimmasiga yuklatilgan vazifalarning bajarilishi yuzasidan ko‘rilayotgan choralar va ishlarining natijalari O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini eshitish chog‘ida tanqidiy nuqtai nazardan muhokama qilinadi, ularning faoliyati samaradorligiga bevosita baho beriladi, shuningdek egallab turgan lavozimiga muvofiq yoki muvofiq emasligi to‘g‘risida tavsiyalar qabul qilinadi [7]. Mazkur qoidadan ko‘rinib turibdiki, ichki ishlar organlarining ushbu toifa mansabdor shaxslari tomonidan xalq deputatlari Kengashlariga hisobotlar taqdim etilishi ularning o‘z xizmat vazifalari va funksiyalarini qay darajada amalga oshirayotganligi hamda tegishli lavozimlardagi mas’uliyatiga xalq vakillari tomonidan xolis va tanqidiy baho berilishiga, pirovardida esa ichki ishlar organlari faoliyati samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Darhaqiqat, o‘tgan davr mobaynida ichki ishlar organlari tizimini takomillashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirildi. Ayniqsa, ichki ishlar organlarining mahallalarda jamoat tartibini saqlash, fuqarolar xavfsizligini ta’minlash, huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish uchun tashkil etilgan quyi bo‘g‘inini rivojlantirish va mustahkamlash bo‘yicha salmoqli ishlar qilindi. Amalga oshirilgan chora-

tadbirlar ichki ishlar organlari faoliyatining samaradorligini oshirish, fuqarolarning tinch va osoyishta hayot kechirishini ta'minlash, yurtimizda jinoyatchilikning o'sishiga yo'l qo'ymaslik imkonini berdi.

Bugungi kunda yuzaga kelayotgan xavf-xatar va tahdidlar, avvalo, xalqaro terrorizm, diniy ekstremizm, noqonuniy migratsiya, odam savdosi, yoshlar o'rtasida xalqimizga yot g'oyalar tarqalishining tobora kuchayib borayotganligi ichki ishlar organlari oldiga o'z vaqtida ularning oldini olish va ularga chek qo'yish bo'yicha yangi vazifalarni qo'ymoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 10-apreldagi “Ichki ishlar organlarining faoliyati samaradorligini tubdan oshirish, jamoat tartibi, fuqarolar huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishni ta'minlashda ularning mas'uliyatini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-5005-son Farmonida ichki ishlar organlarining xizmat faoliyatidagi jiddiy kamchiliklar va yuzaga kelayotgan muammolarning muhim yechimi sifatida O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlari tizimini isloh qilishning eng muhim yo'nalishlari quyidagicha belgilab berildi:

Birinchidan, ichki ishlar organlarini aholiga o'z vaqtida va sifatli yordam ko'rsatadigan, har bir xodimi tomonidan “Xalq manfaatlariga xizmat qilish”ni o'z xizmat burchi deb biladigan ijtimoiy yo'naltirilgan professional tuzilmaga aylantirish;

ikkinchidan, zamonaviy xavf-xatar va tahdidlarni, bajarilayotgan ishlar muhimligi va ko'lamini e'tiborga olgan holda ichki ishlar organlari barcha darajadagi bo'linmalarining vazifa va funksiyalarini aniq belgilash hamda taqsimlash, tashkiliy-shtat tuzilmasini maqbullashtirish, kuch va vositalardan oqilona foydalanish;

uchinchidan, xalq bilan aniq maqsadni ko'zlab o'tkaziladigan tizimli muloqotni ta'minlash, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan yaqin hamkorlikni rivojlantirish, aholining eng muhim muammolari hal etilishiga har tomonlama ko'maklashish;

to'rtinchidan, jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlashni tashkil etishning sifat jihatidan mutlaqo yangi tartibini o'rnatish, murojaatlarni ko'rib chiqish va hal etishga yuzaki va rasmiyatchilik bilan yondashuvlarga chek qo'yish, fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish uchun vakolat doirasida barcha vositalarni ishga solish;

beshinchidan, ichki ishlar organlari mansabdor shaxslarining aholi oldida muntazam hisobot berib borishi tizimini, qilingan ishlarga baho berishning aniq mezonlarini, shuningdek ularning faoliyatida qonuniylikni ta'minlash bo'yicha jamoatchilik, parlament va deputatlik nazoratining samarali mexanizmlarini joriy etish;

oltinchidan, avvalo, huquqbuzarliklarning sodir etilish sabablari va shart-sharoitlarini o'z vaqtida bartaraf etish, aholining barcha qatlamlari huquqiy madaniyatini oshirish, ularda qonunga hurmat, qonun buzilishining har qanday ko'rinishiga murosasizlik hissini singdirish yo'li bilan huquqbuzarliklarning barvaqt profilaktikasi va oldi olinishini ta'minlash;

yettinchidan, voyaga yetmaganlar va yoshlarni Vatanga muhabbat, vatanparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilish ruhida tarbiyalash, o‘tib kelayotgan avlodni terrorizm, diniy ekstremizm, zo‘ravonlik va shafqatsizlik g‘oyalaridan himoya qilishga qaratilgan tizimni rivojlantirish;

sakkizinchidan, ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini tubdan qayta ko‘rib chiqish hamda yanada takomillashtirish, ular tomonidan huquqbuzarliklar sodir etilishiga olib kelayotgan sabab va shart-sharoitlarni bartaraf etish;

to‘qqizinchidan, ichki ishlar organlari barcha bo‘linmalarining faoliyati yanada samarali bo‘lishini ta‘minlaydigan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish;

o‘ninchidan, ichki ishlar organlari faoliyatining moddiy-texnika ta‘minotini yanada yaxshilash, xodimlarning samarali ishlashi uchun munosib shart-sharoitlar yaratish, ularni xizmat uy-joylari bilan ta‘minlash [8].

E’tiborli jihat shundaki, Ichki ishlar vazirligining hududiy bo‘linmalari rahbarlarining xalq deputatlari Kengashlariga hisobotlarini eshitishning asosiy qonunchilik hujjatlariga normativ manba sifatida xizmat qiladigan ushbu Prezident farmoni bilan 2017-yilning 1-oktabridan boshlab shunday tartib o‘rnatildiki, unga ko‘ra:

- O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati tomonidan bir yilda ikki marta O‘zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirining huquqbuzarliklarning oldini olish va profilaktikasi holati to‘g‘risidagi hisoboti eshitiladi;

- Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesi, xalq deputatlari Toshkent shahar va viloyatlar Kengashlari tomonidan har chorakda tegishli ravishda Qoraqalpog‘iston Respublikasi ichki ishlar vaziri, Toshkent shahar ichki ishlar bosh boshqarmasi va viloyatlar ichki ishlar boshqarmalari boshliqlarining hisobotlari eshitiladi;

- xalq deputatlari tuman (shahar) Kengashlari tomonidan har chorakda tuman (shahar) ichki ishlar boshqarmalari (bo‘limlari) boshliqlarining hisobotlari hamda har oyda ularning yoshlar masalalari bo‘yicha o‘rinbosarlari — huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘limi (bo‘linmasi) boshliqlarining hisobotlari eshitiladi.

Ichki ishlar organlari mansabdor shaxslarining hisobotlari eshitilayotganda ular zimmasiga yuklatilgan vazifalar bajarilishi yuzasidan ko‘rilayotgan choralar va ishlar natijasi tanqidiy nuqtai nazardan muhokama qilinishi, ular faoliyatining samaradorligiga alohida baho berilishi, shuningdek egallab turgan lavozimiga loyiq yoki noloyiqligi haqida tavsiyalar qabul qilinishi belgilab qo‘yildi [9].

Yuqorida ko‘rsatib o‘tilgan qonun va qonunosti hujjatlarining bevosita sohaga nisbatan qo‘llanilishining ijro tahlili xalq deputatlari Kengashlarida Ichki ishlar vazirligi hududiy bo‘linmalari rahbarlari hisobotlarini eshitishni aniq yo‘naltirilgan protseduralar asosida maxsus normativ-huquqiy normalar bilan tartibga solishning yaxlit tizimini yaratish zarur ekanligini ko‘rsatmoqda.

Zero, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O‘zbekiston Respublikasining “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida”gi va “Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari to‘g‘risida”gi qonunlariga muvofiq barcha xalq vakillari ushbu organlarga saylanib qolmasdan, ular tizimidagi tuzilmalarda ham keng faoliyat ko‘rsatmoqda.

Deputatning o‘z saylov okrugidagi faoliyatini amalga oshirishdagi muhim vakolatlaridan biri — deputatning qonun buzilgan holatlarni bartaraf etishni talab qilish huquqi hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida deputatlarning maqomi sohaviy qonunda nazarda tutilgan bo‘lib, unga ko‘ra davlat hokimiyatining vakili sifatida deputat fuqarolarning huquqlari va qonun bilan muhofaza qilinadigan manfaatlari buzilganligi yoki qonunchilik boshqacha tarzda buzilgan holatlarga duch kelganda, shu joyning o‘zida bunday buzilishlarning to‘xtatilishini talab qilishga, zarur hollarda esa bunday buzilishlarga chek qo‘yilishini talab qilib, tegishli organlar va mansabdor shaxslarga murojaat etishga haqlidir.

Xalq deputatlari o‘z saylovchilari bilan doimiy aloqada bo‘lishlari, ularni Kengash ishi haqida, xo‘jalik va ijtimoiy qurilish rejalarining bajarilishi haqida xabardor qilib turishlari lozim. Deputatlar qonunlarni, Kengash va uning organlari qarorlarining bajarilishini ichki ishlar organlari hududiy bo‘linmalari rahbarlarining hisobotlarini eshitish orqali nazorat qilishlari, jamoatchilik fikrini o‘rganishlari, Kengash va uning organlari majlislarida ichki ishlar organlari hududiy bo‘linmalari rahbarlariga aholining talab va ehtiyojlarini yetkazishlari hamda ularni qanoatlantirish choralari ko‘rishlari, tegishli organlarning hisobotlarini ko‘rib chiqish uchun deputatlik faoliyatidan kelib chiqib takliflar kiritishlari kerak.

Hududiy ichki ishlar bo‘linmalari rahbarlari esa ushbu taklif va tavsiyalar asosida tegishli hududda o‘z vakolatlari doirasida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarga qarshi kurashish choralari ko‘rishlari, agarda mazkur taklif va tavsiyalarni inobatga olish ularning vakolatlari doirasiga kirmaydigan bo‘lsa, ularni amalga oshirish yuzasidan boshqa davlat organlari hamda tashkilotlariga qonun hujjatlarida belgilangan tartibda tegishli taqdimnomalar kiritishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

- 1) O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. // («Xalq so‘zi» gazetasi, 1992 yil 15 dekabr, O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, ... 2017 y., 14-son, 213-modda).
- 2) O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. // («Xalq so‘zi» gazetasi, 1992 yil 15 dekabr, O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, ... 2017 y., 14-son, 213-modda).
- 3) O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2016 y., 38-son, 438-modda
- 4) O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2014 y., 19-son, 209-modda
- 5) Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul

qilinganligining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruza. 2016 yil 7-dekabr.
– Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 24-b.

6) Ахмедшаева М.А. Давлат механизми ва ҳокимиятлар бўлиниши. Ўқув қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. – б. 54.

7) O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2016 y., 38-son, 438-modda

8) O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 15-son, 243-modda.

9) O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 15-son, 243-modda.